

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشگاه رازی

دانشکده کشاورزی

گروه ترویج و آموزش کشاورزی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی مهندسی کشاورزی
گرایش توسعه ی روستایی

تحت عنوان

واکاوای راهبردهای مدیریت ریسک در بین کشاورزان ذرت کار شهرستان کرمانشاه

استاد راهنما:

دکتر امیر حسین علی بیگی

نگارش:

شهپر گراوندی

مهر ماه ۸۸

دانشگاه رازی
دانشکده کشاورزی

گروه ترویج و آموزش کشاورزی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی مهندسی کشاورزی گرایش توسعه ی روستایی

تحت عنوان

واکای راهبردهای مدیریت ریسک در بین کشاورزان ذرت کار شهرستان کرمانشاه

در تاریخ ۸۸/۷/۷ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه ی عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکترامیر حسین علی بیگی با مرتبه ی علمی استادیار امضاء

۲- استاد داور داخل گروه دکتر حسین آگهی با مرتبه ی علمی دانشیار امضاء

۳- استاد داور خارج از گروه دکتر سعیدغلامرضایی با مرتبه ی علمی استادیار امضاء

تشر:

خداوند منان را سپاسگزارم که توفیق انجام این پژوهش را به من عطا نمود و بعد از سپاس او بر خود

لازم می دانم که از زحمات استاد گرانقدر جناب آقای دکتر امیرحسین علی بیگی که با راهنمایی های

ارزشمند خویش مرا در این پژوهش یاری نمود و هم چنین از تمامی اساتید گروه که مرا در انجام این

تحقیق یاری رساندند صمیمانه سپاسگزار می کنم.

تقدیم به:

پدر دلسوزم

و

مادر فداکارم

برادر و خواهران مهربانم

چکیده

این تحقیق توصیفی-همبستگی با هدف واکاوی راهبردهای مدیریت ریسک در بین کشاورزان ذرت کار شهرستان کرمانشاه انجام شده است. این پژوهش جزو تحقیقات کمی است و جامعه آماری آن شامل تمامی کشاورزان ذرت کار شهرستان کرمانشاه می باشد ($N=3239$) که در سال زراعی ۸۹-۸۸ به کشت ذرت پرداخته اند و دارای تجربه ی قبلی در کشت ذرت می باشند. حجم نمونه توسط جدول بارتلت و همکاران (۲۰۰۱)، ۳۴۰ نفر برآورد شد و از روش نمونه گیری سیستماتیک استفاده شد. ابزار تحقیق، پرسشنامه بوده است. روایی آن توسط پانل متخصصان تایید شد و ضریب آلفای کرونباخ در قسمت های مختلف پرسشنامه نیز نشان داد که این پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار Spss و Amos 5 استفاده شد. نتایج نشان داد که کشاورزان ریسک ها را پدیده های اقتصادی غیرقابل کنترل می دانند که دارای آثار مخرب بلند مدت بر زندگی آن ها می باشند و موجب ایجاد احساس اضطراب، سرخوردگی و شکست در روحیه ی آنان می شوند. این کشاورزان به ترتیب ریسک قیمت، ریسک مالی و ریسک تولید را از مهم ترین منابع ریسکی عنوان کردند که با آن روبرو می باشند. هم چنین مهم ترین راهبردهای مورد استفاده توسط این زارعان به ترتیب شامل؛ راهبردهای مدیریت ریسک تولید، راهبردهای مدیریت ریسک انسانی و راهبردهای مدیریت ریسک قانونی می باشند. بررسی ها نشان داد که واکنش رفتاری کشاورزان در برابر ریسک و استفاده از راهبردهای مختلف مدیریت ریسک تحت تاثیر متغیرهای اجتماعی-اقتصادی می باشد. در این مطالعه متغیر درآمد به عنوان یک متغیر مهم اجتماعی-اقتصادی در به کارگیری راهبردهای مدیریت ریسک مطرح شد چرا که بین این متغیر و استفاده از راهبردهای منابع مختلف مدیریت ریسک رابطه ی مثبت و معنی داری وجود دارد.

کلمات کلیدی:

ریسک، راهبردهای مدیریت ریسک، منابع ریسک، واکنش در برابر ریسک، ذرت کاران شهرستان کرمانشاه، Amos.

Razi University

**Faculty of Agriculture
Department of Rural development**

M.Sc.Thesis

Title of the Thesis

**Analysis of risk management strategies among Corn producers In
Kermanshah Township**

Supervisor :

Dr. A. Hossein Alibaygi

By:

Shahpar Geravandi

September 2009

Abstract

The purpose of this descriptive correlational research was to analysis of risk management strategies among Corn producers the Kermanshah Township. The population for this study was the Corn farmers of the Kermanshah Township (N= 3239). A systemic sample of farmers was selected (n= 30). For analysis data, we used soft wares Amos 5 and SPSS. Based on findings, farmers' perception of risks shows that they knew risk as economic phenomena that they were incontrollable & destroyer that caused anxiety and failure feeling in the farmers' mentality. The most important risk resources that recognized by farmers were price risk, financial risk and production risk. Respectively, farmers manage agricultural risks by production, human and legal strategies. Moreover the finding shows that farmers' behavior reaction against risk and usage of different strategies risk management impressed socio-economic variables. In this study, the most important variable was income. Because between this variable and usage of strategies risk management is a significant correlation.

Keywords:

risk, risk management strategy, reaction against risk, Corn farmers, Amos 5.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	چکیده
	فصل اول	
۲	۱-۱- مقدمه.....	
۳	۲-۱- بیان مسئله.....	
۴	۳-۱- اهداف تحقیق.....	
۴	۱-۳-۱- هدف کلی.....	
۴	۲-۳-۱- اهداف اختصاصی.....	
۵	۴-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق.....	
۵	۵-۱- پرسش های تحقیق.....	
۶	۶-۱- محدوده های تحقیق.....	
۶	۷-۱- محدودیت های تحقیق.....	
۷	۸-۱- تعریف واژگان.....	
	فصل دوم	
۱۰	۱-۲- مقدمه.....	
۱۱	۲-۲- چارچوب ارزیابی مطالب.....	
۱۲	۳-۲- مفهوم ریسک.....	
۱۴	۱-۳-۲- ریسک و آسیب پذیری.....	
۱۵	۲-۳-۲- تمایز ریسک و عدم حتمیت.....	
۱۷	۴-۲- عناصر و ویژگی های ریسک.....	
۱۷	۱-۴-۲- عناصر ریسک.....	
۱۸	۲-۴-۲- ویژگی های ریسک.....	
۱۸	۵-۲- انواع ریسک.....	
۱۹	۱-۵-۲- ریسک عینی.....	
۱۹	۲-۵-۲- ریسک حساب شده.....	
۱۹	۳-۵-۲- ریسک درک شده.....	
۱۹	۴-۵-۲- ریسک بی پروا.....	
۱۹	۶-۲- رتبه بندی ریسک ها.....	
۲۱	۷-۲- بررسی نظریه ها (مدل ها) در ریسک.....	
۲۱	۱-۷-۲- نظریه مطلوبیت انتظاری.....	
۲۲	۲-۷-۲- نظریه انتظار.....	
۲۲	۳-۷-۲- نظریه ی نقطه مرجع.....	
۲۳	۴-۷-۲- نظریه ی نقطه مرجع.....	

۸-۲- منابع ریسک در کشاورزی.....	۲۴
۱-۸-۲- ریسک تولید.....	۲۵
۱-۱-۸-۲- استفاده از نهاده های کاهش دهنده ریسک.....	۲۶
۲-۱-۸-۲- استفاده از تکنولوژی های کاهش دهنده ریسک.....	۲۶
۳-۱-۸-۲- انتخاب فعالیت های کم ریسک.....	۲۶
۴-۱-۸-۲- انعطاف پذیری سیستم.....	۲۷
۵-۱-۸-۲- ذخیره کردن نهاده ورودی و محصول.....	۲۷
۶-۱-۸-۲- پیش بینی های هواشناسی.....	۲۷
۷-۱-۸-۲- استفاده از دانش بومی برای پیش بینی آب و هوا.....	۲۷
۸-۱-۸-۲- اجاره دادن سهم.....	۲۸
۹-۱-۸-۲- متنوع سازی تولید.....	۲۸
۱۰-۱-۸-۲- رعایت اصول فنی کاشت، داشت و برداشت.....	۲۹
۲-۸-۲- ریسک بازار (قیمت).....	۳۰
۱-۲-۸-۲- تنظیم فروش.....	۳۰
۲-۲-۸-۲- فروش مستقیم.....	۳۰
۳-۲-۸-۲- قیمت از پیش تعیین شده.....	۳۱
۴-۲-۸-۲- قرارداد توافقی برای فروش و خرید نهاده ها.....	۳۱
۵-۲-۸-۲- آگاهی از قیمت بازار.....	۳۱
۳-۸-۲- ریسک مالی.....	۳۲
۱-۳-۸-۲- نقدینگی.....	۳۲
۲-۳-۸-۲- بیمه محصولات.....	۳۲
۳-۳-۸-۲- تعاونی ها.....	۳۳
۴-۳-۸-۲- احتمال وقوع.....	۳۳
۴-۸-۲- ریسک قانونی.....	۳۳
۱-۴-۸-۲- ادراک درست از قوانین دولت.....	۳۴
۲-۴-۸-۲- مشارکت با یکدیگر.....	۳۴
۵-۸-۲- ریسک فردی یا انسانی.....	۳۴
۱-۵-۸-۲- مدیریت منابع انسانی.....	۳۴
۲-۵-۸-۲- برنامه ریزی در مورد نیروی کار.....	۳۴
۳-۵-۸-۲- بهره وری نیروی کار.....	۳۵
۶-۸-۲- ریسک اجتماعی.....	۳۵
۱-۶-۸-۲- مشارکت در انجمن های محلی و سنتی در روستا.....	۳۵
۲-۶-۸-۲- اعتمادسازی و رفع اختلافات.....	۳۵
۹-۲- افراد متأثر از ریسک در کشاورزی.....	۳۶
۱-۹-۲- کشاورزان.....	۳۶

۳۶	۲-۹-۲- مروجان.....
۳۶	۲-۹-۳- شرکت های تجاری خرید و فروش به کشاورزان.....
۳۶	۲-۹-۴- محققان کشاورزی.....
۳۷	۲-۹-۵- سیاست گذاران و برنامه ریزان.....
۳۷	۲-۱۰-۱- نگرش کشاورزان نسبت به ریسک.....
۳۹	۲-۱۱-۱- واکنش افراد در برابر ریسک.....
۴۰	۲-۱۱-۱- اجتناب کردن.....
۴۰	۲-۱۱-۲- بی پروا.....
۴۰	۲-۱۱-۳- حادثه جو.....
۴۰	۲-۱۱-۴- حساب گر.....
۴۰	۲-۱۲- مدیریت ریسک در کشاورزی.....
۴۲	۲-۱۳- مدیریت بحران.....
۴۳	۲-۱۴- روش های مدیریت ریسک در کشاورزی.....
۴۳	۲-۱۴-۱- پرهیز و اجتناب از ریسک.....
۴۳	۲-۱۴-۲- انتقال و واگذاری.....
۴۳	۲-۱۴-۳- کاهش.....
۴۳	۲-۱۴-۴- نگه داری.....
۴۵	۲-۱۵- راهبرد های مدیریت ریسک در کشاورزی.....
۴۷	۲-۱۶- مشارکت جامعه در مدیریت بلایا.....
۴۸	۲-۱۷- تغییرات اقلیمی جهان و آثار آن در کشاورزی.....
۴۹	۲-۱۸- راهبردهای مدیریت ریسک در کشت ذرت.....
۵۱	۲-۱۹- چارچوب مفهومی تحقیق.....

فصل سوم

۵۳	۳-۱- مقدمه.....
۵۴	۳-۲- نوع و روش تحقیق.....
۵۴	۳-۳- متغیرهای تحقیق.....
۵۴	۳-۴- جامعه ی آماری و روش نمونه گیری.....
۵۵	۳-۵- ابزار جمع آوری داده ها.....
۵۶	۳-۶- تعیین روایی پرسشنامه.....
۵۶	۳-۷- تعیین پایایی پرسشنامه.....
۵۶	۳-۸- نحوه پردازش داده ها.....
۵۷	۳-۹- روش های تحلیل داده ها.....
۵۷	۳-۹-۱- تحلیل های توصیفی.....
۵۷	۳-۹-۲- تحلیل های استنباطی.....

۶۰	۱-۴- مقدمه.....
۶۱	۲-۴- آمار توصیفی.....
۶۱	۱-۲-۴- خصوصیات اجتماعی اقتصادی- اجتماعی کشاورزان ذرت کار.....
۶۲	۲-۲-۴- سطح تحصیلات کشاورزان ذرت کار.....
۶۳	۳-۲-۴- میزان مشارکت اعضای خانواده در کشت و کار.....
۶۴	۴-۲-۴- وضعیت مالکیت زمین در بین کشاورزان ذرت کار.....
۶۵	۵-۲-۴- وضعیت بیمه کشاورزان ذرت کار در سال زراعی ۸۷.....
۶۶	۶-۲-۴- میزان مشارکت کشاورزان در کلاس های ترویجی.....
۶۷	۷-۲-۴- آثار اقتصادی، اجتماعی- روانی ریسک بر زندگی کشاورزان.....
۶۸	۸-۲-۴- ادراک کشاورزان نسبت به مفهوم ریسک.....
۶۹	۹-۲-۴- اولویت بندی منابع ریسک.....
۷۲	۱۰-۲-۴- اولویت بندی راهبردهای مدیریت ریسک.....
۷۵	۱۱-۲-۴- واکنش های مدیریتی کشاورزان در برابر ریسک.....
۷۶	۱۲-۲-۴- واکنش رفتاری افراد در برابر مدیریت ریسک.....
۷۷	۱۳-۲-۴- ارزیابی کشاورزان ذرت کار از واکنش خود در برابر ریسک.....
۷۹	۳-۴- آمار استنباطی.....
۷۹	۱-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک قیمت.....
۸۰	۲-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک اجتماعی.....
۸۲	۳-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک تولید.....
۸۴	۴-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک انسانی.....
۸۶	۵-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک قانونی.....
۸۸	۶-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک مالی.....
۸۹	۷-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای مدیریت ریسک.....
۹۲	۸-۳-۴- بررسی عوامل موثر بر واکنش رفتاری کشاورزان ذرت کار در برابر ریسک.....

فصل پنجم

۹۴	۱-۵- مقدمه.....
۹۴	۲-۵- خلاصه.....
۹۵	۳-۵- بحث و نتیجه گیری.....
۹۸	۴-۵- پیشنهادها.....
۱۰۳	فهرست منابع.....

چکیده انگلیسی

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۱۷	۱-۲- خلاصه ای از تفاوت ریسک و عدم حتمیت.....
۴۷	۸-۲- راهبردهای مدیریت ریسک.....
۵۵	۱۰-۳- تعداد ذرت کاران شهرستان کرمانشاه.....
۶۱	۱۱-۴- خصوصیات اجتماعی- اقتصادی جامعه مورد مطالعه.....
۶۲	۱۲-۴- سطح تحصیلات کشاورزان ذرت کار.....
۶۴	۱۳-۴- مشارکت اعضای خانواده در کشت و کار.....
۶۶	۱۵-۴- وضعیت بیمه کشاورزان در سال زراعی ۸۷.....
۶۶	۱۶-۴- بررسی مشارکت کشاورزان در کلاس های ترویجی.....
۶۸	۱۷-۴- آثار اقتصادی، اجتماعی- روانی ریسک بر زندگی کشاورزان.....
۶۹	۱۸-۴- بررسی خصوصیات و آثار ریسک بر کشاورزان.....
۷۱	۱۹-۴- بررسی اولویت بندی منابع ریسک در بین کشاورزان ذرت کار.....
۷۴	۲۰-۴- اولویت بندی راهبردهای به کار گرفته شده توسط زارعان.....
۷۷	۲۳-۴- واکنش رفتاری افراد در برابر ریسک.....
۷۸	۲۴-۴- خود ارزیابی کشاورزان ذرت کار.....
۹۸	۳۳-۵- عوامل موثر بر استفاده از راهبردهای مختلف مدیریت ریسک.....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۰	۲-۲- رتبه بندی ریسک ها.....
۲۱	۳-۲- عکس العمل افراد در برابر ریسک.....
۲۳	۴-۲- توجیه تابع سودمندی در عکس العمل افراد در برابر ریسک.....
۲۳	۵-۲- نظریه نقطه مرجع.....
۴۱	۶-۲- چرخه مدیریت ریسک.....
۵۱	۹-۲- انتخاب راهبردهای مدیریت ریسک متناسب با منابع مربوطه.....
۶۵	۴-۱۴- وضعیت مالکیت زمین در بین کشاورزان ذرت کار.....
۶۶	۴-۱۵- وضعیت بیمه کشاورزان در سال زراعی ۸۷.....
۶۷	۴-۱۶- بررسی مشارکت کشاورزان در کلاس های ترویجی.....
۷۱	۴-۱۹- بررسی اولویت بندی منابع ریسک در بین کشاورزان ذرت کار.....
۷۴	۴-۲۰- اولویت بندی راهبردهای به کار گرفته شده توسط زارعان.....
۷۵	۴-۲۱- ادغام انتخاب منابع ریسک و میزان استفاده از راهبردها.....
۷۶	۴-۲۲- واکنش مدیریتی کشاورزان در برابر ریسک.....
۷۷	۴-۲۳- واکنش رفتاری افراد در برابر ریسک.....
۷۸	۴-۲۴- خود ارزیابی کشاورزان ذرت کار.....
۸۰	۴-۲۵- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک قیمت.....
۸۲	۴-۲۶- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک اجتماعی.....
۸۴	۴-۲۷- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک تولید.....
۸۶	۴-۲۸- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک انسانی.....
۸۷	۴-۲۹- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک قانونی.....
۸۹	۴-۳۰- عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای ریسک مالی.....
۹۱	۴-۳۱- بررسی واکنش رفتاری کشاورزان ذرت کار در برابر ریسک.....
۹۲	۴-۳۲- بررسی عوامل موثر بر میزان استفاده از راهبردهای مدیریت ریسک.....

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

از زمانی که انسان به زندگی یکجانشینی روی آورد و به کسب و کار در زمینه ی کشاورزی پرداخت، از همان روزگار به طبیعت ریسک پذیر محصولات کشاورزی پی برد و به طور تجربی در طرز برخورد با آن حوادث به راهبردهایی دست یافت. اما متأسفانه این راهبردها امروزه کارایی خود را از دست داده اند چرا که طبیعت ریسک پذیر محصولات کشاورزی چند برابر شده است. به عنوان مثال، مطالعات صورت گرفته نشان می دهد که در طول ۲۰ سال گذشته، شمار بلایای طبیعی ثبت شده در جهان تقریباً از ۲۰۰ به ۴۰۰ در سال رسیده است. در بین سال های ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۵، ۳۴۷۰ میلیون نفر تحت تاثیر بلایای طبیعی قرار گرفته اند، که باعث شده ۹۶۰ هزار نفر بمیرند و ضرر اقتصادی معادل ۱۱۹۳ میلیارد دلار آمریکا به آن ها وارد شود (لو و همکاران، ۲۰۰۸). متأسفانه این افزایش، به ویژه در قاره آسیا یعنی در جایی که کشور ما قرار دارد نسبت به قاره های دیگر بیشتر بوده است. قاره آسیا ۴۳ درصد از بلایای طبیعی، ۶۹ درصد از مرگ و میرها و ۵۴ درصد از خسارت های جهان را به خود اختصاص داده است (کومار، ۲۰۰۲). این شمار روز افزون بلایای طبیعی موجب به صدا درآمدن زنگ خطر برای جامعه ی کشاورزی در این کشورها شده است. چرا که در این کشورها اکثر مردم از طریق کشاورزی روزگار خود را می گذرانند و کوچکترین تغییری در شرایط آب و هوایی این کشورها می تواند تاثیر آنی بر بخش کشاورزی داشته باشد و زمینه را برای بروز مشکلات بزرگتر مانند؛ مهاجرت، عدم استقلال کشور در تامین مایحتاج مواد غذایی و مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و یا حتی سیاسی فراهم آورد. بر پایه تجربه های علمی و عملی در بسیاری از کشورهای جهان، توجه به "مدیریت ریسک" یکی از بهترین و خردمندانه ترین شیوه هایی است که در این شرایط می توان به آن استناد کرد. مدیریت ریسک دستیابی به سازوکارهای مؤثر برای تخمین زمان وقوع یک پیشامد منفی و خسارت زا است (بهرامی و آگهی، ۱۳۸۵). به دیگر سخن، آماده باش برای رویارویی با وضعیت های نامعین و خطرزا به شمار می آید. بررسی ها نشان می دهد در صورتی که کشاورزان با مدیریت ریسک و راهبردهای آن آشنایی داشته باشند، این امر می تواند منجر به کاهش آسیب پذیری و توانمند شدن آنان در برابر بلایای طبیعی و دیگر شرایط متغیر از قبیل: کاهش قیمت نهاده های ورودی و خروجی و... شود. لذا با توجه به اهمیت موضوع، در این تحقیق به واکاوی راهبردهای مدیریت ریسک در بین کشاورزان ذرت کار شهرستان کرمانشاه پرداخته شد تا بدین وسیله بتوان به میزان آشنایی کشاورزان با راهبردهای مدیریت ریسک پی برد و